

4. Kotler P. Marketing Management Analysis, Planning and Control. Hemel Hempstead: Prentice-Hall, 1996.
5. Piercy N. F., Harris L. C., Peters L. D., Lane N. Marketing management, market strategy and strategic management: domain realignment and redefinition. Journal of Strategic Marketing 5, 1997.

УДК 658.1.5.

Шандова Н.В.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність проблеми. Ринкові умови висувають особливі вимоги до стійкого розвитку економіки промислових підприємств, які вимагають гнучких принципів з досить частими коректуваннями цілей господарської діяльності залежно від умов, у яких функціонує підприємство. Складність цих умов виникає через взаємини зовнішнього та внутрішнього середовища, які характеризуються різними векторами розвитку, та критеріями оцінки функціонування промислового підприємства як елемента системи її різними учасниками. У зв'язку із цим виникає необхідність визначення кола зацікавлених груп у розвитку промислового підприємства, та пріоритетного ряду важливості критеріїв їхньої оцінки.

Аналіз останніх досліджень. Питанням дослідження впливу зовнішнього середовища на функціонування і розвиток промислових підприємств присвячені роботи вітчизняних і закордонних учених. Не претендуючи на повноту представленого списку, слід виділити авторів, які, внесли найбільш істотний внесок у цьому напрямку: І. Ансофф, О.І. Амоша, Б.В. Буркинський, Г. Даулінг, Я.А. Жаліло, Д. Клиланд, Г.Б. Клейнер, Ф. Котлер, А.Л. Кузнецов.

Однак, зважаючи на постійну динаміку та зміни в оточуючому середовищі, сучасна ринкова ситуація вимагає комплексного дослідження оточуючого середовища промислового підприємства на основі інтеграції поведінкових змін різноманітних економічних, соціально-політичних, правових, технологічних і інших факторів. Питання оцінки впливу оточуючого середовища на розвиток підприємства залишаються дотепер недостатньо проробленими в теоретичному плані й не доведені до практичного використання, відсутні методичні підходи до її вивчення з урахуванням галузевої компоненти, що надає актуальність обраному напрямку дослідження.

Мета роботи. Дослідження та узагальнення критеріїв розвитку промислового підприємства для подальшої оцінки ефективності діяльності і передумов їх розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Питання угруповання оточення підприємства частково освітлено у науковій літературі.

Г. Даулінг пропонує провадити розподіл оточення підприємства на наступні групи [1, с. 34-38]:

1. Нормативні групи (уряд, регулювальні органи, галузеві організації, професійні об'єднання, акціонери, рада директорів): установлюють загальні закони й правила, вони також можуть провадити оцінку діяльності підприємства. Нормативні групи можуть існувати також і усередині самих організацій. Інші нормативні групи, такі як галузеві асоціації й професійні об'єднання, менш тісно пов'язані з підприємствами, однак, вони також установлюють нормативи, що стосуються діяльності їх членів, які поширюють цю інформацію серед інших співробітників.

2. Функціональні групи (співробітники, профспілки, постачальники, дистриб'ютори, сервісні організації): прямо впливають на багато аспектів повсякденної діяльності підприємства. Вони сприяють розвитку виробництва й обслуговують споживачів.

3. Дифузійні групи (журналісти, місцева громадськість, групи особливих інтересів): виявляють цікавість до підприємства, коли справа стосується захисту прав інших людей. Увагу цих груп можуть привернути наступні питання: свобода інформації, конфіденційність інформації, навколишнє середовище, інтереси меншостей, рівні можливості для працевлаштування і т.д.

4. Споживачі: являють собою вкрай важливу частину оточення підприємства, будучи остаточною ланкою в ланцюжку «виробництво-розподіл-споживання» продукту і продукції, що впливає на процеси відтворення у довгостроковій перспективі.

Н.В.Андерс пропонує розподіл корпоративного оточення на наступні групи [2, с.6]:

I. Внутрішні групи:

1. Співробітники (керуючі, службовці, робітники, практиканти);

2. Власники (акціонери, власники, материнські підприємства);

II. Зовнішні групи:

1. Ринкові групи:

1.1 Партнери (постачальники, інвестори, фінансові інститути);

1.2. Споживачі (дистриб'ютори, торговельні організації, промислові споживачі, кінцеві споживачі);

2. Суспільні групи:

2.1. Соціально-економічні організації (екологічні організації, медичні організації, професійні союзи);

2.2. Інформаційні служби (ЗМІ);

2.3. Політичні організації (органі влади, муніципальні органи влади, партійні організації);

2.4. Науково-освітні й кадрові установи (науково-дослідні організації, кадрові компанії, навчальні організації).

I.Ансофф виділяв наступні суспільні групи і їх інтереси [3, с. 44] (табл. 1).

Таблиця 1

Суспільні групи організацій	
Суспільна група	Очікувані результати діяльності організації
Суспільство в цілому	Економічний ріст Надходження податків Урівняння влади Урівняння доходів Збереження навколишнього середовища Збереження природних ресурсів
Місцева громада	Добробут громади
Власники акцій	Зростання доходів
Кредитори	Ріст вартості акцій
Споживачі	Стабільність доходів Справедливі ціни Забезпечення вибору Задоволення потреб споживача
Керуючі	Зростання доходів Професійний інтерес
Працівники найманої праці	Зайнятість, рівень оплати праці Умови праці, задоволеність від роботи

А.Л.Кузнецов розмежовує наступні суспільні групи [4, с.12]:

1. Органи державної влади: зацікавлені у надходженні відрахувань і податків у державний бюджет і відповідні фонди, у збереженні зайнятості.

2. Органи місцевого самоврядування: зацікавлені у надходженні податків у місцевий бюджет, розвитку об'єктів соціальної інфраструктури й вирішенні інших соціальних питань (зайнятість населення, екологія, освіта, культура, спорт, молодіжна політика й ін.)

3. Власники (акціонери): зацікавлені в збільшенні вартості акцій, одержанні винагороди у вигляді дивідендів.

4. Керівники (керуючі): виявляють цікавість до грошової винагороди, престижу, влади.

5. Наймані робітники: виражають інтерес до гарантії зайнятості, грошовій винагороді, вирішенні соціальних питань за рахунок підприємства, задоволеності роботою.

6. Кредитори: зацікавлені в одержанні відсотків за кредит, гарантій його повернення.

7. Споживачі: зацікавлені в задоволенні потреб, якості продукції за прийнятною ціною, культурі обслуговування.

8. Профспілки: проявляють зацікавленість у соціальному партнерстві, збільшенні членів профспілки.

9. Постачальники: зацікавлені в платоспроможності підприємства, довгостроковому співробітництві з ним.

Для цілей даного дослідження узагальнимо розглянуті угруповання й виділимо наступні основні групи суб'єктів взаємодії промислового підприємства (Табл. 2).

Таблиця 2

Критерії оцінки розвитку промислового підприємства різними учасниками

№	Учасники	Критерії
1	Робітники	Безпечні умови для якісного виробництва продукції, задоволеність від роботи
2	Адміністративно-управлінський персонал	Професійний інтерес, збільшення прибутку, частки ринку, виробничих потужностей
3	Сім'ї працюючих	Соціальні програми
4	Власники	Збільшення дивідендів, безпечні умови для вкладеного капіталу
5	Споживачі продукції	Справедливі ціни, забезпечення вибору, якісна продукція, удосконалення сервісу та відповідність стандартам якості
6	Постачальники ресурсів	Зв'язки протягом тривалого терміну, попит на ресурси, швидкий розрахунок
7	Конкуренти	Частка ринку
8	Суспільство	Розвиток ринку праці, добробут громади, благодійність
9	Держава	Надходження податків, забезпечення економічного розвитку, соціальної справедливості, охорони оточуючого середовища
10	Біосфера (оточуюче середовище)	Зниження антропогенного навантаження на оточуюче середовище, забезпечення високої якості оточуючого середовища
11	Промислове підприємство	Розширення соціально-економічного потенціалу розвитку, конкурентоспроможність.

Джерело: складено автором.

Критерієм віднесення суб'єкта сприйняття до тієї або іншої групи суб'єктів взаємодії є цілі, інтереси, очікування групи стосовно підприємства.

Кількість учасників окреслює кількість критеріїв розвитку промислового підприємства, та через те, що підприємство не має змоги впливати на деякі фактори які визначають напрями його діяльності, забезпечення стійкого розвитку підприємства є важким завданням. У зв'язку із цим необхідно мати спеціальний оцінний інструментарій для здійснення відстеження тенденцій розвитку, за допомогою якого можна оцінити рейтингове місце підприємства в галузі.

Критерії пов'язують рівень досяжності цілі – розвитку промислового підприємства з засобами її досягнення. А тому що оцінок цілі декілька, і декілька засобів її досягнення, то виникає множина (вектор) критеріїв однієї цілі. Безпосередньо оцінити за декількома критеріями (за векторним критерієм) можливо тільки у випадку явного домінування одного критерію. У всіх інших випадках необхідно шукати засіб зведення множини критеріїв до одного. Для цього потрібно провести скаляризацію критеріїв, яка виникає тоді, коли покращення одного критерію приводить до погіршення інших, тобто критерії суперечливі. Для того, щоб погодити інтереси різних груп: робітників, які вимагають винагороди за працю та соціальної захищеності; власників, які бажають збільшити прибутковість і зменшити витратомісткість бізнесу; суспільства, яке вимагає створення додаткових робочих місць, благодійності; природного середовища, що характеризується безпечними і комфортними умовами життя для населення; власне промислового підприємства як соціально-економічної системи, що прагне підвищити свою конкурентоспроможність; держави, що повинна забезпечити збереження природних ресурсів та ін. потрібно знайти деякий компроміс між покращенням одних критеріїв і погіршенням інших. Досягнення паритету в розвитку окремих підсистем потребує створення системи пріоритетів цілей, критеріїв, а також факторів управління.

Наведені критерії розвитку якісно важко порівняти, тому що кінцеві результати характеризуються різними векторами розвитку і їх неможна привести до єдиної основи, але вони можуть бути виміряні у відносних одиницях.

Оцінку критеріїв розвитку виконаємо у такій послідовності:

1. Відбір параметрів і визначення часткових показників або характеристик критерію (табл.2).

2. Розрахунки вагових коефіцієнтів параметрів W_i на основі побудови матриці парних порівнянь по методу аналізу ієрархій Т. Сааті [5, с.124].

3. Розрахунки вагових коефіцієнтів критеріїв по параметрах досліджуваних факторів для визначення пріоритету критеріїв (також на основі матриці парних порівнянь) (табл.3).

4. Розрахунки рангу критерію:

$$R_{кр} = \sum_{i=1}^n W_i b_i$$

де W_i - вагові коефіцієнти критеріїв,

b_i - пріоритети критеріїв,

$i=1-n$ - кількість критеріїв.

За результатами оцінки критеріїв розвитку промислового підприємства різними учасниками бізнес-середовища було отримано наступний пріоритетний ряд важливості критеріїв:

1. Розширення соціально-економічного потенціалу розвитку, конкурентоспроможність промислового підприємства.

2. Збільшення прибутку, частки ринку, виробничих потужностей промислового підприємства.

3. Виробництво якісної продукції, удосконалення сервісу та відповідність стандартам якості.

4. Зв'язки підприємства з постачальниками протягом тривалого терміну, попит на ресурси, швидкий розрахунок.

5. Збільшення дивідендів, безпечні умови для вкладеного капіталу.

Таблиця 3

Оцінка критеріїв розвитку промислового підприємства

№	Критерії	Сума балів	Вага критерію	Сумарна оцінка
1	Безпечні умови для якісного виробництва продукції, задоволеність від роботи	66	0,0002	0,02
2	Професійний інтерес, збільшення прибутку, частки ринку, виробничих потужностей	85	0,13	10,9
3	Соціальні програми	70	0,004	0,27
4	Збільшення дивідендів, безпечні умови для вкладеного капіталу	55	0,1	5,45
5	Справедливі ціни, забезпечення вибору, якісна продукція, удосконалення сервісу та відповідність стандартам якості	82	0,11	8,72
6	Зв'язки протягом тривалого терміну, попит на ресурси, швидкий розрахунок	63	0,13	7,93
7	Частка ринку	79	0,09	6,9
8	Розвиток ринку праці, добробут громади, благодійність	83	0,006	0,5
9	Надходження податків, забезпечення економічного розвитку, соціальної справедливості, охорони оточуючого середовища	84	0,006	0,51
10	Зниження антропогенного навантаження на оточуюче середовище, забезпечення високої якості оточуючого середовища	72	0,006	0,41
11	Розширення соціально-економічного потенціалу розвитку, конкурентоспроможність.	81	0,41	34,93

Джерело: складено автором.

Всі ці критерії характеризують економічні умови функціонування промислового підприємства, які є визначними в пріоритетах розвитку промислового підприємства. Інші критерії, що характеризують соціальну та екологічну складову стійкого розвитку, не набрали достатньої ваги за оцінками учасників середовища функціонування промислового підприємства, але їх не можна відкидати, вони визначають соціальні та екологічні пріоритети, які поступово починають займати відповідне місце у свідомості суспільства.

Висновки. Оцінку розвитку промислового підприємства необхідно розглядати як сукупність оцінок з погляду уявлень сприймаючих його груп. Важко говорити про існування якогось загального, комплексного показника оцінки розвитку промислового підприємства. У силу того, що кожна із груп має різні цілі, інтереси й очікування стосовно підприємства, підприємство по-різному сприймається покупцями, працівниками, партнерами, інвесторами, державними й муніципальними органами управління, населенням. Тому при визначенні вмісту оцінки розвитку промислового підприємства набір оцінних елементів слід виробляти для кожної групи суб'єктів взаємодії окремо, тому що складові оцінки розвитку для різних груп будуть різні.

Анотація

У статті розглянутий комплексний підхід до створення системи критеріїв оцінки розвитку промислового підприємства. Запропонований підхід заснований на урахуванні взаємин зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування промислового підприємства, які характеризуються різними векторами розвитку та має вигляд сукупності оцінок з погляду уявлень сприймаючих його груп.

Ключові слова: Оцінка, критерій, розвиток, промислове підприємство.

Annotation

The article describes a complex approach to the creation of a system of criteria for evaluation of development of an industrial enterprise. The proposed approach is based on a relationship of external and internal environment of functioning of industrial enterprises, which are characterized by different vectors of development and has the appearance of a set of estimates from the point of view of thinking perceiving its groups.

Keywords: Evaluation, criterion, development, production enterprise

Список використаної літератури:

1. Даулинг Г. Репутация фирмы: создание, управление и оценка эффективности: пер. с англ. / Г. Даулинг. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 368 с. [с. 34-38]
2. Андерс, Н. В. Формирование имиджа российской фирмы (экономический аспект): автореф. дис. ... канд. экон. наук / Н.В.Андерс. – М., 2001. – 21 с. [с. 6]
3. Ансофф, И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
4. Кузнецов, А. Л. Корпоративная социальная ответственность в предпринимательстве / А. Л. Кузнецов. – Препр. - Екатеринбург; Ижевск: ИЭ УрО РАН, 2000. – 38 с.
5. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати, пер. с англ. Р.Г. Вачнадзе / М.: «Радио и связь», 1993 – 278 с.

УДК: 65.01:65.012.122:631.152

Мармоль Л.О., Руснак А.В.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Прогнозування виробничої сільськогосподарської діяльності в сучасних умовах забезпечує реалізацію перспективних напрямів відтворення робочої сили, відтворення основних та оборотних засобів, стимулювання розвитку аграрного сектору економіки. Прогнози можуть виступати як базові критерії для стратегії та рівня економічного розвитку виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. У сучасній аграрній економіці значимість прогнозування зростає. Це обумовлюється зростанням ризиків у аграрному підприємстві, необхідністю координації діяльності агроформувань, динамічними темпами їх розвитку, підвищенням конкурентоспроможності та конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика прогнозування та управління виробничою сільськогосподарською діяльністю знайшла своє відображення у дослідженнях провідних вітчизняних науковців: О.В. Ареф'євої, В.А. Василенка, М.В. Володькіної, В.М. Гейця, С.О. Гуткевич, Л.Є. Довгань, В.К. Збарського, С.М. Кваші, Н.О. Лисенко, Ю.О. Лупенка, М.Й. Маліка, О.О. Могильного, В.Д. Немцова, Г.В. Осовської,